

**РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА –
ВИЗНАЧАЛЬНА УМОВА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ
УКРАЇНИ**

Колодій А. М.

*доктор юридичних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу дослідження проблем
взаємодії держави та громадянського суспільства
Київського регіонального центру
Національної академії правових наук України*

Колодій О. А.

*доктор юридичних наук,
старший викладач кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ*

Халюк С. О.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Для аналізу розвитку громадянського суспільства, як визначальної умови європейської інтеграції України, насамперед, необхідно звернути увагу та дійти єдності, наскільки це загалом можливо у науці, щодо розуміння базових категорій цієї проблеми, а саме громадянського суспільства, європейської інтеграції, розвитку громадянського суспільства, як умови європейської інтеграції України.

1. Аналіз доктринальних юридичних джерел[1, с. 646; 2, с. 143; 3, с. 470 – 473] дає можливість стверджувати, що *можна виділити такі ознаки громадянського суспільства*: 1) свобода та ініціативність особистості; 2) розвиток суспільних відносин відповідно до принципу, за яким людина завжди повинна розглядатися як мета і ніколи як засіб; 3) ліквідація відчуженості людини; 4) реальне забезпечення здійснення принципу рівних можливостей у політиці, економіці, духовній сфері життя суспільства; 5) постійний захист прав та свобод людини і громадянина; 6) плюралізм усіх форм власності, серед яких приватна власність в її різних формах посідає домінуюче місце; 7) існування в абсолютній більшості так званого середнього прошарку; 8) плюралізм духовного життя суспільства; 9) офіційна заборона і практична відсутність з боку держави та інших соціальних суб'єктів жорсткої регламентації і будь-якого втручання в приватне життя членів

суспільства; 10) існування і функціонування розвинутої соціальної структури; 11) активна участь у всіх сферах суспільного життя недержавних самоврядних людських спільностей; 12) розвиток ринкових відносин, в яких, відповідно до своєї сутності, беруть участь на рівних засадах суб'єкти всіх форм власності і видів господарської діяльності; 13) визнання і гарантування ідей верховенства Права; 14) підпорядкованість громадянському суспільству демократичної, правової, соціальної держави.

Приймаючи до уваги усе вищевикладене можна стверджувати, що *громадянське суспільство* – це об'єднання вільних індивідів і асоціацій громадян, що сформовані добровільно для забезпечення свободи та ініціативності особистості, прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, задоволення інших загальних інтересів і яке завдяки приватній власності в економічній сфері, демократії у політичній, плюралізму у духовній, справедливості у правовій зумовлює існування в абсолютній більшості так званого середнього прошарку, який здатен підпорядкувати громадянському суспільству демократичну, правову, соціальну державу.

Вищезазначене дає підстави стверджувати, що *до структурних елементів громадянського суспільства слід відносити*: приватну власність і підприємництво, як його економічну основу; національну і в тому числі екологічну безпеку, визнаючи пріоритет останньої над економікою; сім'ю, що є природним, соціальним осередком громадянського суспільства; освіту, науку і культуру, що повинні мати, переважно, не державний, а суспільно-світський характер; громадські об'єднання, як форму самовиявлення і самозахисту інтересів громадян; недержавні засоби масової інформації, що забезпечують свободу інформації, а також рівні права і можливості доступу до інформації; людину, народ України, національні меншини, корінні народності, соціальні та етнічні прошарки; пряме народовладдя, основою якого є суверенна воля народу і яке може здійснюватися через референдуми, вибори, народну правотворчу ініціативу, всенародні і місцеві обговорення найважливіших питань державного і громадського життя та інші форми безпосередньої демократії; благодійні і релігійні організації; місцеве самоврядування, за умови, що воно є незалежною по відношенню до держави системою соціального управління, тощо.

2. Досліджуючи *розуміння європейської інтеграції* хотілося б звернути увагу на те, що вона інтерпретується, як розвиток політичних, економічних, культурних та інших відносин України з Європейським Союзом, який є її стратегічною зовнішньою функцією і який має зумовити набуття Україною повноправного членства в цій міжнародній організації.

Існують різні форми інтеграції, але безумовним є те, що політична, економічна, культурна та інші види інтеграції зумовлюють інтеграцію у правовій сфері. Найбільш наочною є інтеграція, що здійснюється в межах Ради Європи і Європейського Союзу, призначенням якої є

об'єднання національних правових систем Європи в єдиний геоправовий простір [4, с. 108].

Інтеграція в Україні може здійснюватися у наступних формах (способах): уніфікація – це процес приведення якогось об'єкта у відповідну одноманітність з іншими об'єктами; гармонізація передбачає, щоб держави чи інші суб'єкти лише застосовували подібні (схожі) норми, принципи та інститути права; адаптація – це лише наближення національного права, законодавства, або окремих правових актів до певної моделі; стандартизація передбачає встановлення єдиних, мінімальних, модельних вимог до правового врегулювання тих чи інших суспільних відносин.

Досліджуючи Європейську інтеграцію України *хотілося б звернути увагу на складність цього процесу*. Для прикладу проаналізуємо Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р., що ратифікована Законом України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII [5], а саме ст. 152 «Планування адаптації законодавства», яка передбачає, що до початку адаптації законодавства Україна подає до Комітету з питань торгівлі комплексну «дорожню карту» з реалізації зазначеної статті із часовими графіками та ключовими поетапними результатами, що повинні включати всі реформи стосовно адаптації законодавства та розвитку інституційного потенціалу. Ця дорожня карта повинна збігатися з етапами та часовими рамками, викладеними у додатках до Угоди. «Дорожня карта» повинна охоплювати всі аспекти реформування та загальні правові засади для імплементації у сфері державних закупівель. Після позитивного висновку Комітету з питань торгівлі ця «дорожня карта» розглядається як довідковий документ для реалізації положень цієї статті. Тобто, нам необхідно чітко зрозуміти, що частина статей Угоди є «м'якими», а частина «жорсткими» і відповідно вони мають інтегруватися у різних формах.

Враховуючи викладене можна із повною впевненістю стверджувати, що:

1. Європейська інтеграція в Україні буде підтримуватися, схвалюватися, якщо буде здатна задовольняти потреби та інтереси кожної людини (особистісна цінність інтеграції), соціальних спільнот та об'єднань (групова цінність інтеграції), суспільства у цілому (загальносоціальна цінність інтеграції).

2. Найбільш наочною та вразливою є саме особиста цінність інтеграції в Україні. Саме вона, у найбільшій мірі буде визначати відношення людей до інтеграції, її підтримку, несприйняття або навіть засудження.

3. Європейська інтеграція в Україні буде мати цінність, тобто задовольнятиме потреби людини, якщо характеризуватиметься системністю, стабільністю, логічністю, політичною незаангажованістю.

4. Інтеграція в Україні повинна бути саме процесом, тобто складатися із обґрунтованих, логічно поєднаних стадій. Вона має передбачатися довгостроковим планом.

5. Має бути створеною спеціальна інституція яка б координувала, контролювала та відповідала за здійснення сучасної євроінтеграційної політики. Запровадження посади віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України відверто недостатньо.

6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р, що ратифікована Законом України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII має стати модельним правовим актом для багатьох вітчизняних нормативно-правових та інших правових актів.

3. Оскільки розвиток громадянського суспільства є визначальною умовою європейської інтеграції України, що передбачено Преамбулою, пунктом 5, частини 1, ст. 85, частиною 3, ст. 102, пунктом 1¹, частини 1 ст. 116 Конституції України [6], необхідно, передусім, внести зміни до Розділу 1 Конституції України присвятивши окремі статті громадянському суспільству та його окремим інститутам, а саме: Українському народу; національним меншинам та корінним народам; політичним партіям та іншим об'єднанням громадян; місцевому самоврядуванню; соціальному захисту осіб похилого віку; соціальній підтримці дитинства, материнства, молоді і т. д. І це надзвичайно важливо зробити, адже є парадоксом те, що проголосивши себе правовою державою Україна жодного разу у тексті Основного Закону не згадала за громадянське суспільство, загалом.

Розвитку громадянського суспільства, як умови європейської інтеграції України сприяло б: прийняття законодавчих актів про місцеві референдуми, всенародні опитування (плебісцити), демонстрації, мітинги, вуличні походи та збори громадян; запровадження інституту народної ініціативи (насамперед, правотворчої); спрощення проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою; усунення політизації представницьких органів держави та місцевого самоврядування; розробка та прийняття Законів України «Про Український народ», «Про національно-культурну автономію», «Про територіальну громаду», «Про територіальний устрій», «Про власність Українського народу», «Про комунальну власність», «Про приватну власність», «Про місцевий бюджет», «Про мирові суди»; запровадження програми (концепції) соціального розвитку, на зразок «нового курсу» Ф.Рузвельта або

англійського «Плану Беверіджа», а у перспективі Соціального кодексу України; відпрацювання національної ідеї України та моделі соціально-справедливого права.

Переконані, що саме у відповідності до зазначеної наукової доктрини повинен складатися вітчизняний розвиток громадянського суспільства, як визначальної умови європейської інтеграції України враховуючи, безумовно, ті особливості, про які також частково йшлося.

Література:

1. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К. : «Укр. енцикл.», 1998. Т. 1: А – Г. 672 с.

2. Великий енциклопедичний юридичний словник / За редакцією акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. 992 с.

3. Загальна теорія держави і права [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с. (с. 470–473).

4. Луць Л.А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти) : [моногр.] / Луць Л. А. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корещького НАН України, 2003. 304 с.

5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р., ратиф. Законом України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 40. Ст. 2021.

6. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.